

**Ellen Brandt**

**Høgskolenes erfaringer med realkompetansestudenter  
fra forsøksordningene i 1999 og 2000**

NIFU skriftserie nr. 11/2002

NIFU – Norsk institutt for studier  
av forskning og utdanning  
Hegdehaugsveien 31  
0352 Oslo

ISSN 0808-4572



## Forord

NIFU har på oppdrag fra VOX Prosjektstyret for realkompetanseprosjektet foretatt en undersøkelse av høgskolenes erfaringer med studenter opptatt på grunnlag av realkompetanse i forsøksordningene i 1999 og 2000.

Følgende spørsmål er undersøkt:

- I hvilken grad følger realkompetansestudenter vanlig studieprogresjon?
- I hvilken grad tilrettelegger lærestedene særskilt for realkompetansestudenter?
- Hva er erfaringene med realkompetansestudenter sammenlignet med andre studenter i de ulike studiene?

Vi takker studieadministrasjon og fagmiljøer ved de 16 høgskolene som deltok i forsøksordningene for å ha bidratt med statistikk og informasjon.

Rapporten er utarbeidet av Ellen Brandt.

Oslo, mai 2002

Petter Aasen  
direktør

Liv Anne Støren  
seksjonsleder



# Innhold

<b>Sammendrag .....</b>	<b>7</b>
<b>1 Opplegg for undersøkelsen .....</b>	<b>10</b>
1.1 Problemstillinger .....	10
1.2 Metoder og datakilder .....	10
1.3 Hver femte student hadde realkompetanse.....	12
<b>2 Studieprogresjon for realkompetanse studenter og ordinære studenter .....</b>	<b>14</b>
2.1 Studieprogresjon i ulike fagområder .....	14
2.2 Studieprogresjon i helse- og sosialutdanninger.....	16
2.3 Studieprogresjon i pedagogiske utdanninger .....	19
2.4 Studieprogresjon i økonomisk-administrative utdanninger .....	22
2.5 Studieprogresjon i naturvitenskapelige og tekniske utdanninger.....	26
2.6 Studieprogresjon i grunnfag og årsheter.....	27
<b>3 Tilrettelegging for realkompetansestudenter?.....</b>	<b>29</b>
3.1 Ikke skille mellom de to studentgruppene.....	29
3.2 Undervisningsformer med individuell veiledning av alle studenter .....	29
3.3 Tilpasning av utdanning til realkompetanse opptak.....	30
<b>4 Høgskoleansattes erfaringer med realkompetansestudenter .....</b>	<b>32</b>
4.1 ”Det er vanskelig å si...” .....	32
4.2 Motiverte realkompetansestudenter med bra resultater.....	33
4.3 Studenter som kobler teorier og yrkespraksis .....	34
4.4 Studenter etterspurt av høgskole og lokale arbeidsgivere .....	36
4.5 Studentenes økonomi – full jobb ved siden av utdanning? .....	37
4.6 For svake forkunnskaper? .....	37
4.7 Fare for senket nivå over tid? .....	39
<b>Referanser .....</b>	<b>41</b>
<b>Vedlegg .....</b>	<b>43</b>



## Sammendrag

En viktig utdanningspolitisk reform var at fra høsten 2001 har alle universiteter og høgskoler plikt til å vurdere voksne søkere over 25 år for opptak til enkeltstudier på grunnlag av realkompetanse. Hvert lærested avgjør hvordan vurderingen av realkompetanse skal foregå og hvilke kvalifikasjoner som er nødvendige for det studiet som søkes. Forut for den allmenne reformen var det forsøksordninger i 1999 og 2000. Da ble over 700 studenter tatt opp på grunnlag av realkompetanse til høgskoleutdanninger. De utgjorde 1/5 av studentene i til sammen 90 utdanninger ved 16 høgskoler.

NIFU har på oppdrag fra VOX Prosjektstyret for realkompetanseprosjektet foretatt en undersøkelse av høgskolenes erfaringer fra forsøksordningene, der studenter opptatt på grunnlag av realkompetanse sammenlignes med ordinære studenter opptatt på grunnlag av studiekompetanse.

### Like god studieprogresjon

En hovedkonklusjonen er: Realkompetansestudenter har like god studieprogresjon som ordinære studenter i flerårige grunnutdanninger ved høgskolene i forsøksordningene. Det gjelder totalt sett og i tre av fire fagområder. Av studenter som begynte høsten 2000 har 79 prosent av realkompetansestudenter og 80 prosent av ordinære studenter vanlig studieprogresjon ett år senere. I helse- og sosialfag gjelder det henholdsvis 81 prosent og 83 prosent, i pedagogiske fag 80 prosent og 81 prosent. I økonomisk-administrative fag har 73 prosent og 74 prosent vanlig studieprogresjon. Bare i naturvitenskapelige og tekniske fag har relativt færre realkompetansestudenter vanlig studieprogresjon, 50 prosent mot 64 prosent av ordinære studenter, men her er det få studenter.

Videreutdanninger har realkompetansestudenter fullført i større grad enn ordinære studenter totalt sett (72 prosent og 64 prosent). Realkompetansestudenter har i større grad enn ordinære studenter fullført videreutdanninger i økonomisk-administrative fag (82 prosent og 57 prosent). Men realkompetansestudenter har i mindre grad enn ordinære studenter fullført videreutdanninger i helse- og sosialfag (53 prosent og 82 prosent) og i naturvitenskapelige og tekniske fag (71 prosent og 91 prosent).

### Ingen særskilt tilrettelegging

Nesten ingen fagmiljøer tilrettelegger utdanningen særskilt for realkompetansestudenter. En grunn er at faglærerne ofte ikke vet hvilke studenter som er tatt opp på grunnlag av realkompetanse, særlig i deltids utdanninger. Å gi realkompetansestudenter noen "lett" versjon av en utdanning ville være i strid med forutsetningene for reformen. For deltids videreutdanninger, som studenter eller arbeidsgivere betaler for, kan det være vanligere å tilpasse utdanningen til deltakernes forkunnskaper. Men bare for en videreutdanning i

økonomisk-administrative fag fikk vi vite at innhold og lærebøker bevisst var tilpasset opptak av realkompetansesstudenter.

Mange høgskoleutdanninger har individuell veiledning av alle studenter knyttet til prosjektarbeid, gruppearbeid, laboratoriearbeid og lignende. Faglærer kan da oppklare problemer som skyldes svake forkunnskaper, men også se hvordan yrkeserfaringer kan bidra positivt. Ved at alle får veiledning, blir ikke realkompetansesstudenter ”stemplet” som en svak gruppe som trenger ekstra hjelp.

### **”Det er vanskelig å si...”**

Fagmiljøene ved høgskolene ble spurt om hvilke erfaringer de i de ulike studiene har med realkompetansesstudenter sammenlignet med ordinære studenter. Fagmiljøer fra 10 av de 16 høgskolene svarte, svarene gjelder alle fagområder men bare 22 av 90 utdanninger. Det er kanskje overraskende at så få fagmiljøer brukte anledningen til å formidle sine erfaringer, siden de hadde søkt departementet om å få opptak av realkompetansesstudenter som forsøk i 1999 og 2000. Årsaken kan være tidspress, men også at faglærerne synes det er vanskelig å skulle generalisere. I de fleste utdanningene var det færre enn ti realkompetansesstudenter.

### **Motiverte realkompetansesstudenter med bra resultater**

Særlig for helse- og sosialutdanninger og for pedagogiske utdanninger understreker fagmiljøene at realkompetansesstudentene er motiverte og at de har minst like bra resultater ved eksamener som ordinære studenter. Det var stor konkurranse om å komme inn på disse utdanningene, realkompetansesstudentene var selektert ut fra både opptaksprøver og intervjuer. Flere høgskoler som tilbød disse utdanningene krevde en egenerklæring som kartla søkerens motivasjon for å søke.

### **Studenter som kobler teorier og yrkespraksis**

Flere fagmiljøer ved høgskolene fremhever at realkompetansesstudentene er en ressurs i undervisningen, både for medstudenter og faglærer, ved at de har omfattende relevant yrkespraksis som de kobler til teoriene i faget. Det var krav om fra 2 år til 5 år relevant fulltids yrkeserfaring ved opptak til de ulike utdanningene. Realkompetansesstudentene bidrar til dialog og diskusjoner i undervisningen, både i grupper og i klassen.

Yrkespraksis har imidlertid også mange ordinære studenter som er tatt opp på grunnlag av studiekompetanse. Dette er tilfelle i videreutdanninger og i deltids grunnutdanninger, der studenter vanligvis er yrkesaktive innen den sektor de utdanner seg til. Yrkeserfaring eller fagbrev kreves av alle studenter i enkelte økonomisk-administrative heltids grunnutdanninger. Så her blir de to studentgruppene mer like.



### **Studenter etterspurt av høgskole og lokale arbeidsgivere**

I en tid da det til en rekke høyere utdanninger blir færre søkere med studiekompetanse, vil realkompetansestudentene være verdifulle både for høgskolenes vektallproduksjon og for arbeidsmarkedet. For små kommuner langt fra regionsentre har det vært vanskelig å rekruttere og beholde høgskoleutdannede som sykepleiere og lærere. En løsning er at lokalt bosatte, oftest voksne kvinner, tar slik utdanning på deltid. Med adgang for søkere med realkompetanse er det blitt økte muligheter til å få høgskoleutdannede i helsesektoren og skolesektoren med lokal forankring.

### **For svake forkunnskaper?**

Et kjernesporsmål er om mange realkompetansestudenter har for svake forkunnskaper i teoretiske fag til å gjennomføre utdanning på universitets- og høgskolenivå. Men også blant ordinære studenter med studiekompetanse vil det være noen – eller mange – som har for svake forkunnskaper. Det viser statistikken for gjennomføring og fullføring av utdanninger som inngikk i forsøksordningene. Lokale evalueringer må omfatte både faglærernes oppfatninger og statistikk for begge studentgrupper.

Noen høgskoler stilte krav om kunnskaper i norsk og engelsk for opptak til helse- og sosialutdanninger og pedagogiske utdanninger. Kunnskaper i norsk, engelsk og matematikk ble krevd til flere økonomisk-administrative utdanninger. Noen utdanninger hadde sterk seleksjon av søkere med realkompetanse, i andre utdanninger var det lettere å komme inn. For noen utdanninger er realkompetansestudenter med svake forkunnskaper i matematikk og naturfag et stort problem, som fører til høye strykprosent selv om faglærerne yter en ekstrainnsats.

### **Fare for senket nivå over tid?**

Ett fagmiljø trakk frem – ut fra egen erfaring – faren for at en over tid senker det teoretiske nivået i utdanningen som en tilpasning til realkompetansestudenter, der det er mange av dem. De foreslår å innføre intensivt obligatoriske forsemester eller forkurs i teoretisk viktige fag, rapportskrivning og studieteknikk for realkompetansestudenter. (Vi kan tenke på forkurs til ingeniørutdanning.) Spørsmålet om senket nivå diskuteres uformelt også ved andre høgskoler. Men for de fleste fagmiljøer er det nytt med realkompetansestudenter, det er få slike studenter og de er til dels selektert.

# 1 Opplegg for undersøkelsen

## 1.1 Problemstillinger

En viktig utdanningspolitisk reform var at fra høsten 2001 har alle universiteter og høgskoler plikt til å vurdere voksne søkere over 25 år for opptak til enkeltstudier på grunnlag av realkompetanse. Søkernes kvalifikasjoner skal vurderes i forhold til det studiet de søker. Den enkelte utdanningsinstitusjon har myndighet til å vurdere hva som er nødvendige kvalifikasjoner og avgjøre hva som er hensiktsmessig framgangsmåte for vurderingen.

Forut for den allmenne reformen var det forsøksordninger i 1999 og 2000. Da fikk i alt 16 høgskoler godkjenning fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF) til å gjøre opptak av søkere på grunnlag av realkompetanse til ett eller flere studier. Kriteriene for opptak til de enkelte studier i forsøkene var ulikt definert av høgskolene, slik det også ble i den allmenne reformen. I tillegg hadde Universitetet i Tromsø åpent opptak av søkere over 30 år til videreutdanninger uten vurdering av realkompetanse. Forsøksordningene omfattet både grunnutdanninger og videreutdanninger, som heltids og deltids utdanning.

Studenter som på grunnlag av realkompetanse ble opptatt til studieåret 1999/2000 eller 2000/2001 er nå i sitt tredje eller andre studieår. Derfor har nå disse høgskolene et visst grunnlag for å kunne oppsummere og formidle hvilke erfaringer de har med realkompetansesstudenter fra forsøksordningene. Dette er tema for denne undersøkelsen foretatt ved NIFU våren 2002. Erfaringene fra åpent opptak ved Universitetet i Tromsø er oppsummert der tidligere (Grepperud og Holen 2000) og er ikke tatt med her.

Oppdragsgiver er VOX Prosjektstyret for realkompetanseprosjektet, i kontakt med Universitets- og høgskoleavdelingen i departementet.

Oppdragsgiver har vært særlig interessert i å få svar på disse spørsmålene:

- I hvilken grad følger realkompetansesstudenter vanlig studieprogresjon?
- I hvilken grad tilrettelegger lærestedene særskilt for realkompetansesstudenter?
- Hva er erfaringene med realkompetansesstudenter sammenlignet med andre studenter i de ulike studiene?

## 1.2 Metoder og datakilder

Ifølge en oversikt fra departementet var det i alt 100 utdanninger ved ulike høgskoler som inngikk i godkjente forsøksordninger med opptak på grunnlag av realkompetanse. Av disse hadde 5 utdanninger startet i 1999/2000, 85 utdanninger startet i 2000/2001, mens det viste seg at 10 utdanninger ikke var startet. Utdanningene som hadde startet, omfattet 71

grunnutdanninger (43 heltid, 28 deltid) og 19 videreutdanninger (7 heltid, 12 deltid). Denne oversikten var utgangspunktet for henvendelser til studieadministrasjonen og fagmiljøene ved høgskolene.

### **Statistikk over studieprogresjon**

Studieadministrasjonen ved høgskolene ble bedt om å fylle ut tabeller for de aktuelle flerårige grunnutdanninger med antall studenter som begynte 1. oktober 2000 (eller 1999) og antall studenter i andre (eller tredje) studieår 1. oktober 2001, både av realkompetansestudenter og av ordinære studenter (dvs med studiekompetanse). For de aktuelle ettårige og kortere utdanninger, mest videreutdanninger, gjaldt det antall som begynte og antall som har fullført av de to gruppene studenter. Det er skilt mellom studieopplegg på heltid og på deltid, både ved den enkelte høgskole og samlet. Tabellene med antall i de enkelte utdanninger ved ulike høgskoler gruppert etter fagområder finnes i vedlegget.

Kapittel 2 inneholder hovedtabellene. Studieprogresjon i flerårige grunnutdanninger vises ved prosent andel som er i andre studieår av realkompetansestudenter og av ordinære studenter som begynte høsten 2000 (i tredje studieår av de som begynte høsten 1999). Studieprogresjon i ettårige grunnutdanninger og i videreutdanninger vises ved prosent andel som har fullført av realkompetansestudenter og ordinære studenter som begynte høsten 2000 (eller høsten 1999). For tabellene gjelder:

- Det er tatt med utdanninger som var godkjent i forsøksordningene, men som likevel ikke ble startet.
- Blant studenter i andre studieår er ikke tatt med de få studenter som har permisjon fra utdanningen.
- Blant studenter i andre studieår er tatt med de få studenter som mangler et par vekttall fra eksamener på å ha normal studieprogresjon.
- Prosenttall i parentes betyr at prosentgrunnetallet er 20 eller færre studenter, slik at små endringer gir store utslag. (Hvis 20 studenter begynte, vil en student mer/mindre som har avbrutt endre gjennomføringen med 5 prosent. Med færre enn 20 studenter, blir usikkerheten i prosentandelen enda større). Dette gjelder realkompetansestudenter i de fleste utdanninger og ordinære studenter i noen utdanninger på den enkelte høgskole. Absolutte tall finnes i vedleggstabellene

Vi understreker at det viktigste i tabellene og i analysen er gjennomsnittstallene, ikke variasjonen mellom høgskolene. Vi fokuserer på studieprogresjon for en type utdanning (f eks allmennlærer) ved høgskolene samlet og studieprogresjon for utdanninger innen et fagområde (f eks pedagogiske fag) for høgskolene samlet.

Mange høgskoler hadde ikke rutiner for registrering av disse første realkompetansestudenter i 1999 og 2000, men måtte kontakte fagmiljøene for å finne ut hvem studentene var. Dette medførte at det tok lenger tid enn antatt å få statistikk over

studieprogresjon. Etter reformen i 2001 blir det nå registrert hvilke studenter som tas opp på grunnlag av realkompetanse, så eventuelle fremtidige undersøkelser av studieprogresjon vil være enklere å gjennomføre.

### **Høgskoleansattes erfaringer**

Alle avdelinger ved høgskolene som hadde utdanninger åpne for realkompetansesstudenter i forsøksordningene i 1999 og 2000, ble kontaktet direkte i brev. Ansvarlig fagperson for hver utdanning ble bedt om å skrive om eventuell tilrettelegging for og erfaringer med realkompetansesstudentene. Dette skulle sendes som e-post med ca tre ukers frist. Også eventuelle interne notater, foredrag o l kunne sendes som e-post eller post. Det viste seg vanskelig å gjennomføre denne typen undersøkelse, med henvendelser til for oss ukjente personer via fagmiljøer, i løpet av en konsentrert kort tidsperiode. Få fagmiljøer overholdt tidsfristen. Det tok tid å fastlegge og informere hvem som skulle svare. Noen var i tvil om hva hensikten med undersøkelsen var. Andre var positive, men ansvarlig fagperson var ikke lenger ved høgskolen, hadde permisjon, var syk osv.

Vi foretok ingen purringer. Svarene fra fagmiljøene viste at det av flere grunner er vanskelig for høgskoleansatte i fagmiljøene å oppsummere sine erfaringer med realkompetansesstudenter:

- Faglærerne vet ofte ikke hvem som er realkompetansesstudenter, særlig ikke i deltidsutdanninger der også studenter med studiekompetanse er yrkesaktive og voksne dvs over 25 år.
- Når det er bare noen få realkompetansesstudenter i utdanningen (og det er det i de fleste utdanninger), er det vanskelig for faglærerne å skulle generalisere.

Bare fagmiljøer ved 10 av de 16 høgskolene har svart om eventuell tilrettelegging for og sine erfaringer med realkompetansesstudenter. Svarene gjelder 22 av i alt 90 utdanninger. Vi kan ikke si noe om hvor representative svarene er, men det er positivt at svarene representerer alle fagområder. Enkelte fagmiljøer har på eget initiativ startet forskningsbaserte egenevalueringer av realkompetansesstudenter og ordinære studenter, for å følge opp de to gruppene over lengre tid.

## **1.3 Hver femte student hadde realkompetanse**

Ved forsøksordningene i 1999 og 2000 hadde gjennomsnittlig hver femte student (19 prosent) som begynte i de aktuelle høgskoleutdanningene blitt tatt opp på grunnlag av realkompetanse. I de flerårige grunnutdanningene hadde 21 prosent av studentene realkompetanse, i videreutdanningene hadde 22 prosent realkompetanse, mens bare 4 prosent av studentene i ettårige grunnfag hadde realkompetanse (jf. tabell 1.1). Det var relativt flest studenter med realkompetanse i naturvitenskapelige og tekniske fag, både i grunnutdanninger (35 prosent) og i videreutdanninger (38 prosent) – men det var få

studenter totalt sett i dette fagområdet. Litt over gjennomsnittet var andelen studenter med realkompetanse i helse- og sosialfag, i grunnutdanninger (27 prosent) og i videreutdanninger (28 prosent) – og her er det mange studenter totalt. Omtrent som gjennomsnittet var andelen studenter med realkompetanse i pedagogiske fag i grunnutdanninger (19 prosent) - og dette fagområdet har flest studenter totalt. Færre studenter med realkompetanse var det i økonomisk-administrative fag, i grunnutdanninger (14 prosent) og i videreutdanninger (17 prosent) – også her er det mange studenter totalt.

Enkelte høgskoler hadde satt maksimale kvoter for opptak av realkompetansestudenter, f eks 10 prosent i sykepleier- og vernepleierutdanninger og 20 prosent i allmennlærer- og førskolelærerutdanninger.

**Tabell 1** *Antall og andel studenter med realkompetanse som begynte høsten 1999 og høsten 2000 i ulike fagområder ved forsøksordninger ved 16 høgskoler.*

Utdanninger	Antall studenter begynt med realkompetanse	Antall studenter begynt	Prosent studenter med realkompetanse
Grunnutdanning ialt	589	2854	21
Helse- og sosialfag	233	849	27
Pedagogiske fag	265	1421	19
Økonomisk-adm. fag	79	550	14
Naturvit./tekn. fag	12	34	35
Videreutdanning ialt	131	609	22
Helse- og sosialfag	38	134	28
Økonomisk-adm. fag	72	419	17
Naturvit./tekn. fag	21	56	38
Grunnfag o l	16	360	4
Utdanninger ialt	736	3823	19

## 2 Studieprogresjon for realkompetanse studenter og ordinære studenter

Ved forsøksordningene i 1999 og 2000 ble over 700 studenter tatt opp på grunnlag av realkompetanse, de utgjorde 1/5 av studentene i til sammen 90 utdanninger ved 16 høgskoler. På grunnlag av studenttall fra høgskolene skal vi i dette kapitlet gi svar på spørsmålet: I hvilken grad følger realkompetansestudentene vanlig studieprogresjon? Disse studentene sammenlignes med ordinære studenter som er tatt opp på grunnlag av studiekompetanse.

### 2.1 Studieprogresjon i ulike fagområder

Hovedkonklusjonen er klar: Realkompetansestudenter har like god studieprogresjon som ordinære studenter i flerårige grunnutdanninger ved høgskolene.

Omtrent 80 prosent av realkompetansestudenter og av ordinære studenter som begynte høsten 2000 har vanlig studieprogresjon ett år senere. Dette er tilfelle for alle grunnutdanninger samlet, i helse- og sosialfag og i pedagogiske fag. Omtrent 75 prosent av begge grupper har vanlig studieprogresjon i økonomisk-administrative fag. Bare i naturvitenskapelige og tekniske fag har en lavere andel realkompetansestudenter vanlig studieprogresjon, 50 prosent mot omtrent 65 prosent av ordinære studenter, men dette gjelder få studenter.

**Tabell 2** Gjennomføring av grunnutdanninger i ulike fagområder ved høgskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Prosent i andre år høsten 2001 av studenter som begynte høsten 2000 \*.

Grunnutdanninger	Prosent i andre år av realkompetansestudenter	Prosent i andre år av ordinære studenter
Helse- og sosialfag	81	83
Pedagogiske fag	80	81
Økonomisk-administrative fag	73	74
Naturvitenskapelige og tekniske fag	(50)	64
Grunnutdanninger i alt	79	80

\* Inkludert prosent i tredje år høsten 2001 i noen få utdanninger som begynte høsten 1999.

Realkompetansestudenter har i større grad enn ordinære studenter fullført videreutdanninger og ettårige grunnutdanninger ved høgskolene sett under ett. Dette gjelder imidlertid ikke alle fagområdene.

Med vanlig studieprogresjon vil videreutdanninger og ettårige grunnutdanninger med start høsten 1999 eller 2000 i forsøksordningene, være fullført høsten 2001. I økonomisk-administrative fag har realkompetansestudenter i større grad enn ordinære studenter fullført videreutdanninger. Det samme gjelder fullførte grunnfag og årsheter, her er det få realkompetansestudenter. I naturvitenskapelige og tekniske fag har derimot realkompetansestudenter i mindre grad enn ordinære studenter fullført videreutdanninger. Realkompetansestudenter har også i mindre grad fullført videreutdanninger i helse- og sosialfag, og i mindre grad tatt valgfri eksamen i disse utdanningene.

**Tabell 3** Fullføring av videreutdanninger i ulike fagområder ved høgskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Prosent fullført i 2001 av studenter som begynte høsten 2000.

Utdanninger	Prosent fullført av realkompetansestudenter	Prosent fullført av ordinære studenter
Helse- og sosialfag videreutdanninger	53/29	82/67
Økonomisk-administrative fag videreutdanninger	82	57
Naturvitenskapelige og tekniske fag videreutdanninger	71	91
Videreutdanninger i alt	72	64
Grunnfag og årsheter	(63)	52
Videreutdanninger og ettårige grunnutdanninger i alt	71	59

Helse- og sosialfag videreutdanninger: Prosent fullført/prosent fullført og tatt valgfri eksamen

## **2.2 Studieprogresjon i helse- og sosialutdanninger**

Realkompetansesstudenter følger vanlig studieprogresjon i samme grad som ordinære studenter i flerårige grunnutdanninger i helse- og sosialfag ved høgskoler, 81 prosent og 83 prosent (fra høsten 2000 til høsten 2001). Resultatene er litt dårligere i heltids grunnutdanninger, der har færre realkompetansesstudenter enn ordinære studenter vanlig studieprogresjon, 69 prosent og 84 prosent. Deltids grunnutdanninger tilrettelagt for yrkesaktive ser ut til å passe bedre for realkompetansesstudenter i helse- og sosialfag, der har 84 prosent av dem vanlig studieprogresjon og 83 prosent av de ordinære studentene.

Realkompetansesstudentene ser ut til å klare seg meget bra i de ulike helse- og sosialutdanningene. Realkompetansesstudenter og ordinære studenter har i omtrent samme grad vanlig studieprogresjon i deltids utdanninger til sykepleier (83 prosent og 84 prosent), vernepleier (84 prosent og 80 prosent), barnevernspedagog (92 prosent og 95 prosent) og sosionom (83 prosent og 87 prosent). Også i heltids utdanning til barnevernspedagog stiller de to gruppene omtrent likt (100 prosent og 97 prosent). I heltids vernepleierutdanninger derimot har bare 64 prosent av realkompetansesstudenter vanlig studieprogresjon, mot 79 prosent av ordinære studenter.



**Tabell 4** Gjennomføring av grunnutdanninger i helse- og sosialfag ved høgskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Prosent i andre år høsten 2001 av studenter som begynte høsten 2000.

Høgskole	Utdanning	Prosent i andre år av realkompetanse studenter	Prosent i andre år av ordinære studenter
Akershus	Sykepleier deltid (4 år)	(100)	74
Bodø	Sykepleier IKT basert	67	90
Nesna	Sykepleier deltid desentralisert	(100)	77
Østfold	Sykepleier deltid	(91)	82
I alt	Sykepleier deltid	83	84
Akershus	Vernepleier heltid (3 år)	(75)	80
Harstad	Vernepleier heltid	63	77
Akershus	Vernepleier deltid (4 år)	(78)	88
Akershus	Vernepleier deltid desentralisert	(100)	87
Harstad	Vernepleier deltid	84	91
Harstad	Vernepleier deltid desentralisert	-	-
Lillehammer	Vernepleier deltid *	(100)	96
Østfold	Vernepleier deltid	70	42
I alt	Vernepleier heltid	64	79
I alt	Vernepleier deltid	84	80
I alt	Vernepleier	79	80
Harstad	Barnevernspedagog heltid (3 år)	(100)	97
Oslo	Barnevernspedagog deltid	(92)	95
I alt	Barnevernspedagog	(95)	96
Oslo	Sosionom deltid	(83)	87
I alt	Helse- og sosialfag heltid	69	84
I alt	Helse- og sosialfag deltid	84	83
I alt	Helse- og sosialfag	81	83

\* Opptak høsten 1999, studenter i tredje år høsten 2001

Videreutdanninger i helse- og sosialfag ved høgskoler har realkompetansestudenter fullført i mindre grad enn ordinære studenter, 53 prosent og 82 prosent. Bare 29 prosent av realkompetanse-studentene har fullført og tatt valgfri eksamen, det har 67 prosent av de ordinære studentene. Dette er deltids utdanninger for yrkesaktive, som i varierende grad har interesse av å ta eksamen for å få vekttall.

**Tabell 5** Fullføring av videreutdanninger i helse- og sosialfag ved høgskoler for realkompetanse studenter og ordinære studenter. Prosent fullført i 2001 av studenter som begynte høsten 2000.

Høgskole	Videreutdanning	Prosent fullført av realkompetanse studenter	Prosent fullført av ordinære studenter
Bergen	Jus for helse- og sosialsektoren (5 vt)	(100)	(95)/(89)
Bergen	Aldring og psykiske lidelser hos psykisk utviklingshemmede (5 vt)	59/31	94/64
Bergen	Helse, miljø og sikkerhet med fokus på det psykososiale arbeidsmiljø (5 vt)	(0)	(75)
Østfold	Rus 1	(50)/0	(72)/(44)
Østfold	Kommunikasjon og samarbeid på like vilkår mellom funksjonshemmede og hjelpere	-	-
I alt	Videreutdanninger helse- og sosialfag	53/29	82/67

Prosent fullført/prosent fullført og tatt valgfri eksamen

## 2.3 Studieprogresjon i pedagogiske utdanninger

Realkompetansestudenter følger vanlig studieprogresjon i samme grad som ordinære studenter i flerårige grunnutdanninger i pedagogiske fag ved høyskoler, 80 prosent og 81 prosent (fra høsten 2000 til høsten 2001). De to studentgruppene har samme studieprogresjon både i heltids og deltids utdanninger. Vanlig studieprogresjon følger 82 prosent av realkompetansestudenter og 79 prosent av ordinære studenter i heltids pedagogiske utdanninger, henholdsvis 80 prosent og 82 prosent i deltids pedagogiske utdanninger. Det blir imidlertid noen forskjeller når vi ser på de ulike utdanningene. I allmennlærerutdanning står realkompetansestudentene sterkere, 93 prosent av dem og 84 prosent av ordinære studenter har vanlig studieprogresjon. Det samme er tilfelle i heltids utdanning (94 prosent og 84 prosent) og i deltids utdanning (92 prosent og 84 prosent) til allmennlærer. Dette er "super" studenter med realkompetanse.

I førskolelærerutdanning følger realkompetansestudenter vanlig studieprogresjon i samme grad som ordinære studenter, 77 prosent og 78 prosent. Realkompetansestudenter har litt bedre gjennomføring enn ordinære studenter i heltids utdanning (80 prosent og 76 prosent), det motsatte er tilfelle i deltids utdanning (75 prosent og 80 prosent) til førskolelærer.

**Tabell 6** Gjennomføring av grunnutdanninger i pedagogiske fag ved høgskoler for realkompetanse studenter og ordinære studenter. Prosent i andre år høsten 2001 av studenter som begynte høsten 2000.

Høgskole	Utdanning	Prosent i andre år av realkompetanse studenter	Prosent i andre år av ordinære studenter
Bodø	Allmennlærer heltid (4 år)	0	81
Finnmark	Allmennlærer heltid	(100)	90
Nesna	Allmennlærer heltid desentralisert *	(75)	66
Volda	Allmennlærer heltid	(100)	92
Volda	Allmennlærer heltid desentralisert	-	-
Bodø	Allmennlærer deltid (5 år)	(100)	90
Finnmark	Allmennlærer deltid desentralisert	(91)	97
Nesna	Allmennlærer deltid	(100)	81
Sogn og Fjordane	Allmennlærer deltid desentralisert	(78)	66
Volda	Allmennlærer deltid	(100)	100
Volda	Allmennlærer deltid desentralisert	(93)	90
I alt	Allmennlærer heltid	(94)	84
I alt	Allmennlærer deltid	92	84
I alt	Allmennlærer	93	84
Bodø	Førskolelærer heltid (3 år)	(86)	89
Finnmark	Førskolelærer heltid	(71)	(67)
Oslo	Førskolelærer heltid	(100)	77
Volda	Førskolelærer heltid	(100)	94
Østfold	Førskolelærer heltid	(67)	66
Bodø	Førskolelærer deltid (4 år)	(78)	86
Finnmark	Førskolelærer deltid Desentralisert	(67)	(73)
Nesna	Førskolelærer deltid	(40)	(67)

Høgskole	Utdanning	Prosent i andre år av realkompetanse studenter	Prosent i andre år av ordinære studenter
Oslo	Førskolelærer deltid	(92)	81
Sogn og Fjordane	Førskolelærer deltid	-	-
Sogn og Fjordane	Førskolelærer deltid desentralisert	86	72
Telemark	Førskolelærer deltid	73	72
Tromsø	Førskolelærer deltid	(80)	81
Vestfold	Førskolelærer deltid*	(67)	95
Vestfold	Førskolelærer deltid	(93)	79
Volda	Førskolelærer deltid*	(62)	83
Volda	Førskolelærer deltid	-	-
Østfold	Førskolelærer deltid	-	-
I alt	Førskolelærer heltid	80	76
I alt	Førskolelærer deltid	75	80
I alt	Førskolelærer	77	78
Nesna	Faglærer i praktisk-estetiske fag	(60)	76
Volda	Kateket (4 år)	-	(100)
Volda	Kirkeverge (4 år)	-	-
I alt	Pedagogiske fag heltid	82	79
I alt	Pedagogiske fag deltid	80	82
I alt	Pedagogiske fag	80	81

\* Opptak høsten 1999, studenter i tredje år høsten 2001

Videreutdanning i pedagogiske fag vet vi ikke i hvilken grad realkompetansestudenter har fullført. Av studentene samlet har 82 prosent fullført videreutdanningen i Bedriftspedagogikk; høgskolen har ikke oversikt over hvor mange som ble tatt opp på grunnlag av realkompetanse.

**Tabell 7** *Fullføring av videreutdanninger i pedagogiske fag ved høgskoler for realkompetanse studenter og ordinære studenter. Prosent fullført i 2001 av studenter som begynte høsten 2000.*

Høgskole	Videreutdanning	Prosent fullført av realkompetanse studenter	Prosent fullført av ordinære studenter
Bergen	Bedriftspedagogikk (5 vt)	(82) av alle	studenter
I alt	Videreutdanninger i pedagogiske fag	-	-

## 2.4 Studieprogresjon i økonomisk-administrative utdanninger

Realkompetansesstudenter følger vanlig studieprogresjon i samme grad som ordinære studenter i flerårige grunnutdanninger i økonomisk-administrative fag ved høgskoler, 73 prosent og 74 prosent (fra høsten 2000 til høsten 2001). Alle disse utdanningene er på heltid.

Studieprogresjonen er også den samme for realkompetansesstudenter og ordinære studenter i tre bransjerettede toårige utdanninger: kjøkken- og restaurantledelse (100 prosent), husøkonom (80 prosent) og kostøkonom (73 prosent). I disse utdanningene må også ordinære studenter med studiekompetanse ha fagbrev og/eller yrkeserfaring. Det vil si det er mindre forskjell på de to studentgruppene.

Realkompetansesstudenter følger vanlig studieprogresjon i større grad enn ordinære studenter i enkelte mer generelle toårige økonomisk-administrative utdanninger, men i mindre grad i andre av disse utdanningene. (Med få realkompetansesstudenter i hver utdanning blir prosenttallene usikre.) Samlet for disse utdanningene har 66 prosent av realkompetansesstudenter og 74 prosent av ordinære studenter vanlig studieprogresjon.

**Tabell 8** Gjennomføring av grunnutdanninger i økonomisk-administrative fag ved høgskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Prosent i andre år høsten 2001 av studenter som begynte høsten 2000.

Høgskole	Utdanning	Prosent i andre år av realkompetanse studenter	Prosent i andre år av ordinære studenter
Bodø	Økonomi og administrasjon (2 år)	(50)	68
Bodø	Økonomi og administrasjon med regnskap (2 år)	(67)	94
Finnmark	Økonomi og administrasjon (2 år)	(100)	77
Finnmark	Økonomi og administrasjon deltid (3 år) desentralisert	(25)	100
Harstad	Økonomi og administrasjon (2 år)	(100)	59
Harstad	Varehandel og distribusjon (2 år)	(100)	(64)
Bodø	Organisasjon og administrasjon (2 år)	-	100
Finnmark	Offentlig styring og økonomi (2 år)	-	(50)
Bodø	Kommunalkandidat (3 år)	(67)	(85)
Samlet	Disse utdanninger (2 og 3 år)	66	74
Akershus	Husøkonom (2 år)	(80)	(80)
Akershus	Kostøkonom (2 år)	(73)	(73)
Stavanger	Kjøkken- og restaurantledelse (2 år) *	(71)	-
Stavanger	Kjøkken- og restaurantledelse (2 år)	(100)	(100)
I alt	Økonomisk-administrative fag	73	74

\* Opptak høsten 1999, fullførte utdanningen våren 2001

Videreutdanninger i økonomisk-administrative fag ved høgskoler har realkompetanse studenter fullført i større grad enn ordinære studenter, 82 prosent og 57 prosent. Imidlertid var det fem slike utdanninger i forsøksordningene der ingen realkompetansestudenter begynte. Hvis vi ikke tar med disse utdanningene, blir fullføringen 82 prosent og 68 prosent. Det vil si fortsatt større fullføring av realkompetansestudenter samlet.

En modulbasert videreutdanning Omstilling og forhandlinger (20 vekttall) bidrar til det gode resultatet for realkompetansestudenter. Her tok de aller fleste studenter, også ordinære studenter, bare en eller to moduler av de fem modulene. Best fullføring har realkompetansestudenter i en annen videreutdanning, best fullføring har ordinære studenter i to andre videreutdanninger i økonomisk-administrative fag.



**Tabell 9** Fullføring av videreutdanninger i økonomisk-administrative fag ved høgskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Prosent fullført i 2001 av studenter som begynte høsten 2000.

Høgskole	Videreutdanning	Prosent fullført av realkompetanse studenter	Prosent fullført av ordinære studenter
Finnmark	Økonomisk-administrativ ledelse bedrifter ( 1 år)	-	(20)
Finnmark	Økonomisk-administrativ ledelse offentlig (1 år)	-	(55)
Finnmark	Markedsføring og internasjonalsisering, påbygging (1 år)	-	(13)
Finnmark	Samfunnsøkonomi (1 år)	-	-
Finnmark	Bedriftsøkonomi (1 år)	(0)	0
Tromsø	Økonomi (10 vt)	-	53
Tromsø	Logistikk (10 vt)	(67)	(100)
Tromsø	ADB (10 vt)	-	79
Tromsø	Prosjektstyring (5 vt)	(50)	(89)
Ålesund	Administrasjon og ledelse (1 år)	-	27
Lillehammer	Informasjonsrådgiver (20 vt) deltid	(67)	55
Lillehammer	Kompetanseutvikling, Endringsarbeid i kommunesektoren (4 vt + 2 vt) *	(89)	72
Lillehammer	Kommunal arbeidsrett (2 vt) *	(93)	(60)
Lillehammer	Organisasjonspsykologi, Personalledelse (2 vt + 2 vt)	(89)	83
Lillehammer	Kommunal forvaltning og virksomhet (4 vt) *	(82)	(67)
Lillehammer	Forhandlingsystemet (4 vt) *	(93)	(93)
I alt	Videreutdanninger i økonomisk-administrative fag	82	57

\* Moduler i deltidsstudiet Omstilling og forhandlinger (20 vt). De aller fleste studentene har tatt bare en eller to moduler.

## 2.5 Studieprogresjon i naturvitenskapelige og tekniske utdanninger

Realkompetansestudenter følger vanlig studieprogresjon i mindre grad enn ordinære studenter i flerårige grunnutdanninger i naturvitenskapelige og tekniske fag ved høgskoler, 50 prosent og 64 prosent (fra høsten 2000 til høsten 2001). For begge studentgrupper er gjennomføringen lavere enn i andre fagområder. Det er også store variasjoner mellom de enkelte utdanningene i hvilken studentgruppe som har best gjennomføring. Det er særlig få studenter, både ordinære og med realkompetanse, i disse utdanningene.

Forsøksordningene omfattet bare tre utdanninger i dette fagområdet, knyttet til akvakultur og fiskeri. Ingeniørstudier ved høgskoler er lite egnet for realkompetansestudenter på grunn av krav til forkunnskaper i matematikk og fysikk; imidlertid er her forkursene et alternativ.

**Tabell 10** *Gjennomføring av grunnutdanninger i naturvitenskapelige og tekniske fag ved høgskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Prosent i andre år høsten 2001 av studenter som begynte høsten 2000.*

Høgskole	Utdanning	Prosent i andre år av realkompetanse studenter	Prosent i andre år av ordinære studenter
Finnmark	Akvakultur (2 år)	(44)	(0)
Ålesund	Akvatisk biologi (3 år)	(100)	(100)
Ålesund	Næringsmiddel-teknologi for fiskere (3 år)	(0)	(50)
I alt	Naturvitenskapelige og tekniske fag	(50)	64

Videreutdanninger i naturvitenskapelige og tekniske fag ved høgskoler har realkompetansestudenter fullført i mindre grad enn ordinære studenter, 71 prosent og 91 prosent. I den enkelte utdanning er det mindre forskjeller mellom de to gruppene. Også her er det få studenter.

**Tabell 11** Fullføring av videreutdanninger i naturvitenskapelige og tekniske fag ved høgskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Prosent fullført i 2001 av studenter som begynte høsten 2000.

Høgskole	Videreutdanning	Prosent fullført av realkompetanse studenter	Prosent fullført av ordinære studenter
Bodø	Fiskeri og akvakultur, videreføring av 1-årig studium (1 år)	(50)	(50)
Tromsø	Web-design (5 vt)	(100)	91
Ålesund	Arbeidslivskunnskap med vekt på næringsutvikling (10 vt) deltid	(90)	(100)
I alt	Videreutdanninger i naturvitenskapelige og tekniske fag	71	91

## 2.6 Studieprogresjon i grunnfag og årsheter

Realkompetansestudenter har fullført ettårige grunnfag og årsheter ved høgskolene i større grad enn ordinære studenter, 63 prosent og 52 prosent. Imidlertid var det syv slike utdanninger i forsøksordningene der ingen realkompetansestudenter begynte. Hvis vi ikke tar med disse utdanningene, blir fullføringen 63 prosent og 53 prosent. Det vil si fortsatt større fullføring av realkompetansestudenter enn av ordinære studenter.

Tilbud om grunnfag har ikke tiltrukket særlig mange med realkompetanse, med bare et par (eller ingen) studenter i hver utdanning. Prosenttallene blir svært usikre, så det er ingen grunn til å kommentere forskjeller mellom høgskoler eller mellom fag.

**Tabell 12** Fullføring av grunnfag og årsheter ved høgskoler for realkompetanse studenter og ordinære studenter. Prosent fullført i 2001 av studenter som begynte høsten 2000.

Høgskole	Utdanning	Prosent fullført av realkompetanse studenter	Prosent fullført av ordinære studenter
Harstad	Engelsk grunnfag	-	46
Volda	Engelsk grunnfag	-	46
Volda	Tysk grunnfag	(0)	67
Volda	Norsk grunnfag	(100)	52
Bodø	Russisk semesteremne	(100)	(50)
Volda	Historie grunnfag	-	63
Volda	Kristendom grunnfag	-	47
Volda	Pedagogikk grunnfag	-	-
Bodø	Kulturkunnskap (1 år)	(100)	43
Bodø	Statsvitenskap grunnfag	(67)	54
Finnmark	Statsvitenskap grunnfag	(100)	(14)
Harstad	Statsvitenskap grunnfag	(33)	54
Volda	Samfunnsfag årsheter	-	(56)
Volda	Samfunnskunnskap (1. år kommunalfag)	(0)	(71)
Bodø	Planlegging og demokrati	-	-
Volda	Naturfag årsheter	-	(33)
Finnmark	Idrett grunnfag	-	48
I alt	Grunnfag og årsheter	(63)	52

## 3 Tilrettelegging for realkompetansestudenter?

### 3.1 Ikke skille mellom de to studentgruppene

Fagmiljøene ved høgskolene som deltok i forsøksordningene i 1999 og 2000 ble spurt i hvilken grad de tilrettelegger særskilt for realkompetansestudenter. Et mindretall av fagmiljøene svarte. Av disse fagmiljøene opplyste nesten alle at de ikke tilrettelegger utdanningen spesielt for denne studentgruppen.

Flere fagmiljøer understreker at en ikke skiller mellom realkompetansestudenter og ordinære studenter med studiekompetanse. En grunn til dette er at i undervisningen vet vanligvis ikke faglærerne hvilke studenter som er tatt opp på grunnlag av realkompetanse. Bare den eller de faglærere som har vært med på å vurdere søkere for opptak, vet dette. Vi vil føye til at det ikke er slik at unge studenter har studiekompetanse og at de over 25 år har realkompetanse. I mange av de aktuelle utdanningene, særlig deltids utdanningene, er det også voksne studenter som har både studiekompetanse og yrkeserfaring.

Noen høgskoler hadde kurs for å kompensere for svak faglig bakgrunn, men da like mye for ordinære studenter som for realkompetansestudenter. Avdelinger for lærerutdanning opplyser om at alle allmennlærerstudenter har tilbud om å ta forkurs i matematikk ved oppstart av utdanningen. Dette er et tilbud som mange studenter benytter seg av. Tilbudet gis til studenter i både heltids og deltids utdanninger.

I fireårige deltids utdanninger til sykepleier og vernepleier ved Høgskolen i Østfold blir hele kullet tilbudt frivillig kurs i hvordan håndtere eksamensnerver, arrangert av psykososial rådgivningstjeneste. Allment vil det i deltids utdanninger med yrkesaktive som målgruppe for de fleste studenter være lenge siden de var i en skole- eller studiesituasjon hvor de skulle ta ekamener.

### 3.2 Undervisningsformer med individuell veiledning av alle studenter

Mange av de utdanningene som høgskolene åpnet for realkompetansestudenter i 1999 og 2000, har undervisningsformer som er gunstige for denne studentgruppen. Særlig gjelder dette individuell veiledning knyttet til prosjektarbeid, gruppearbeid, laboratoriearbeid og lignende. Faglærer kan da oppklare problemer på grunn av svake forkunnskaper, men også se hvordan yrkeserfaringer kan bidra positivt. Ved at alle får veiledning, blir ikke realkompetansestudenter ”stemplet” som en svak gruppe som trenger ekstra hjelp.

For toårige heltids utdanninger til **Husøkonom** og **Kostøkonom** ved Høgskolen i Akershus opplyser avdelingen at realkompetansestudenter får veiledning i arbeidet med

fagene, prosjektoppgaver og annet gruppearbeid, i likhet med studenter som er tatt opp på grunnlag av generell studiekompetanse.

For deltids videreutdanninger i **Administrativ databehandling ADB** (10 vekttall) og **Web-design** (5 vekttall) ved Høgskolen i Tromsø opplyser faglærer at begge studiene har en god del praktisk laboratoriearbeide, og da får alle studentene individuell oppfølging.

For toårig heltids utdanning i **Akvakultur** ved Høgskolen i Finnmark skriver avdelingen: ”Det har så langt ikke vært noen organisert faglig tilrettelegging av akvakultur studiet særskilt for realkompetansesstudenter. Delvis skjer en tilrettelegging i undervisnings-situasjonen ved at gruppene er små og ved at faglæreren derfor vil ha god oversikt over det faglige nivået hos hver enkelt students. Han eller hun vil så uvilkårlig tilpasse undervisningen gjennom dialogen med de studentene som til enhver tid sitter foran ham eller henne.

Videre har akvakulturstudiet allerede i mange år vært åpent for realkompetansesstudenter og disse har utgjort en betydelig del av studentmassen, minst 30 %. Derfor kan vi ikke se bort fra at det gradvis har skjedd en tilpasning av både undervisningsform og pensum ut fra erfaringene fra de tidligere år.”

For de toårige deltids modulbaserte videreutdanninger (20 vekttall) **Informasjonsrådgiver** og **Omstilling og forhandlinger** ved Høgskolen i Lillehammer opplyser avdelingen at det er ingen spesiell tilrettelegging for realkompetansesstudenter utover den fleksible læringsformen som følger av at disse studiene er deltids studier og delvis nettbasert.

### 3.3 Tilpasning av utdanning til realkompetanse opptak

Realkompetansesstudenter kan ikke vente å få noen ”lett” versjon av utdanninger spesielt tilpasset dem. Det ville være i strid med forutsetningene for reformen. For mange grunnutdanninger ved høgskolene setter dessuten nasjonale rammeplaner standarder. Høgskolene står noe friere når det gjelder videreutdanninger. For videreutdanninger på deltid, ofte i moduler, betaler studenter eller deres arbeidsgivere til dels betydelige studieavgifter. Her er det mer legitimt å tilpasse utdanningen til kjøpernes behov, enten det gjelder åpne kurs eller kurs for ansatte i en bedrift. Samtidig har fagmiljøene ansvar for kvaliteten av det faglige innholdet og eksamen, og at omfanget tilsvare de vekttall som gis. Høgskolene tilbød i alt 19 videreutdanninger, 12 av disse deltids, i forsøksordningene i 1999 og 2000. Bare for en av disse videreutdanningene fikk vi informasjon om at innhold og lærebøker bevisst var tilpasset opptak av realkompetansesstudenter. Det kan imidlertid være at dette også har vært tilfelle i andre videreutdanninger.

For deltids videreutdanning i **Logistikk** (10 vekttall) ved Høgskolen i Tromsø skriver faglærer: ”Logistikkfaget består av to hovedretninger, en kvantitativ retning (operasjonsanalytisk tilnærming) og en kvalitativ retning (business logistics). Opptak av

realkompetansestudenter gjorde det nødvendig med avgrensning av fagets innhold til å omfatte business logistics. Dette valget ble tatt før opptak av studenter, av hensyn til matematikk kunnskapene som kreves i den kvantitative retningen.

Videre gjorde opptak av realkompetansestudenter det ønskelig med bruk av norske læremidler i størst mulig grad, pga til dels svake engelskkunnskaper hos kursdeltakerne. Det ble imidlertid brukt en engelsk lærebok. Av hensyn til realkompetansestudentene var det nødvendig med særskilt tilrettelegging med oversetting av utdrag fra boka. Begge kursene (del I og II) ble tilrettelagt med bruk av PBL-metodikk i kombinasjon med forelesninger og veiledning via e-post og telefon ved behov.”

## 4 Høgskoleansattes erfaringer med realkompetansesstudenter

Fagmiljøene ved høgskolene som deltok i forsøksordningene i 1999 og 2000 ble spurt om hva erfaringene er med realkompetansesstudenter sammenlignet med andre studenter i de ulike heltids og deltids studier. Vi fikk svar fra fagmiljøer ved 10 av de 16 høgskolene, svarene gjelder alle fagområder men bare 22 av i alt 90 utdanninger. Det er kanskje overraskende at så få fagmiljøer brukte anledningen til å formidle sine erfaringer, siden de hadde søkt departementet om å få opptak av realkompetansesstudenter som forsøk. Årsakene kan være tidspress, men også at faglærerne synes det er vanskelig å si noe generelt om dette. Forskjellige positive erfaringer med realkompetansesstudenter blir nevnt av flere fagmiljøer. Dette er motiverte studenter, studenter som kobler teorier og yrkespraksis, de er etterspurt av høgskolen og lokale arbeidsgivere. Men også negative erfaringer blir nevnt av flere fagmiljøer. Å ha full jobb ved siden av deltids studier kan gi dårlige resultater – men dette gjelder også ordinære studenter med studiekompetanse. Noen realkompetansesstudenter har for svake forkunnskaper, særlig i fag som matematikk og økonomi. Men igjen – dette gjelder også ordinære studenter. Det er en viss fare for at mange realkompetansesstudenter i en utdanning vil føre til nivåsenking over tid, mener noen.

### 4.1 ”Det er vanskelig å si...”

En del fagmiljøer svarte hvorfor det er vanskelig for dem å skulle si hvilke erfaringer de har med realkompetansesstudenter.

- For det første vet faglærere i undervisningen ofte ikke hvem som er realkompetansesstudenter. Særlig gjelder dette deltids utdanninger og videreutdanninger, der også studenter med studiekompetanse har yrkeserfaring og er ’voksne’ dvs over 25 år. Unntaket er hvis faglærer har deltatt i opptaket.
- For det andre er det problematisk å skulle generalisere når det er få realkompetansesstudenter. Det var færre enn ti av dem i de fleste utdanningene ved høgskolene i forsøksordningene. Som det ble sagt om en utdanning med vel fem realkompetansesstudenter: ”Gruppen er for liten og resultatene for varierende til at det synes hensiktsmessig å gi en samlet vurdering.”

Flere høgskoler analyserer eksamensresultatene for de to studentgruppene og starter egenevalueringer som kan gi et bedre kunnskapsgrunnlag. Høgskolen i Akershus gjorde en forskningsbasert egenevaluering av husøkonom og kostøkonom utdanningene våren 2000, videreført som et ”realkompetanseprosjekt” sommer/høst 2000, og i 2001 utvidet til også å omfatte sykepleierutdanningen og vernepleierutdanningen. ”Så langt ser vi ingen signifikante forskjeller mellom studenter tatt opp på de to forskjellige grunnlagene. Vi må

32



presisere at populasjonen fra pilotprosjektet er for liten til å kunne trekke bastante konklusjoner, og resultatene er bare fra det første studieåret. Resultatene fra de fasene vi nå arbeider med og oppfølging av studenter i 1 ½ år etterpå i arbeidslivet, vil bidra til et vesentlig mer nyansert og korrekt bilde.”

## 4.2 Motiverte realkompetansestudenter med bra resultater

Særlig for helse- og sosialutdanninger og for pedagogiske utdanninger understreker fagmiljøene at realkompetansestudentene er motiverte og at de har minst like bra resultater ved eksamener som ordinære studenter. Dette har trolig sammenheng med flere forhold:

- Flere høyskoler som tilbød disse utdanningene krevde en egenerklæring som kartla søkerens motivasjon for å søke utdanningen, dessuten en begrunnelse for hvorfor søkeren tror han/hun er i stand til å gjennomføre utdanningen.
- Det var stor konkurranse om å komme inn på disse utdanningene, så studenter som ble opptatt med realkompetanse var selektert. Både intervjuer og opptaksprøver (hjemmeeksamen, skoleeksamen) ble brukt.

For heltids og deltids utdanninger til **førskolelærer** ved Høgskolen i Bodø: ”De fleste av studentene som begynte på førskolelærerutdanningen var godt voksne kvinner (over 30 år) som hadde lang erfaring fra arbeide i barnehage. I følge faglærere er dette studenter som jevnt over er ambisiøse; dette er en utdanning de ønsker seg! Faglig og sosialt er de en ressurs som glir fint inn i klassemiljøene. Eksamensresultatene så langt er fullt på høyde med de øvrige studentene.” Bare halvparten av søkerne med realkompetanse fikk tilbud om studieplass, så disse studentene er en selektert gruppe.

For deltids utdanning til **førskolelærer** ved Høgskolen i Telemark: ”Søkere med den bakgrunnen er vel så motiverte for studiet som de øvrige søkerne. Når det gjelder beståtte vekttall og resultater så langt i studiet, er det ingen signifikante forskjeller mellom de to gruppene.”

For deltids utdanninger til **førskolelærer**, **barnevernspedagog** og **sosionom** ved Høgskolen i Oslo: ”Som tabellen viser, er det svært lite frafall i det første kullet med realkompetansestudenter. Dette er med på å forsterke inntrykket av at det er en gruppe svært motiverte studenter. Det gjenstår å se om dette var spesielt for de første søkerne som kom inn på grunnlag av realkompetanse.”

For deltids utdanning til **vernepleier** ved Høgskolen i Lillehammer sier fagkoordinator at deltidskullet er en interessert, motivert og positiv studentgruppe. Det gjelder både ordinære studenter og studenter med realkompetanse. Fagkoordinator er imponert over hvordan mange av dem greier å kombinere studiene med jobb, familie og andre forpliktelser. Ved den første eksamen (20 vekttall) etter 1,5 års studier hadde studenter tatt opp på realkompetanse en tiendedel bedre gjennomsnittskaraktter enn de studiekompetente (Halsa 2001).

### 4.3 Studenter som kobler teorier og yrkespraksis

Flere fagmiljøer ved høgskolene fremhever at realkompetansesstudentene er en ressurs i undervisningen, både for medstudenter og faglærer, ved at de har omfattende relevant yrkespraksis som de kobler til teoriene i faget. Det var krav om fra 2 år til 5 år relevant (fulltids) yrkeserfaring ved opptak på bakgrunn av realkompetanse til de ulike utdanningene ved høgskolene i forsøksordningene i 1999 og 2000. (Til dels kunne utdanning erstatte noe yrkeserfaring.) Ikke alle utdanningene hadde opptakskrav om alder over 25 år, slik det ble fra 2001. Realkompetansesstudentenes yrkespraksis vil særlig vurderes positivt i utdanninger der de fleste ordinære studentene kommer rett fra videregående skole uten å ha hatt relevante jobber.

For heltids utdanning til **allmennlærer** ved Høgskolen i Volda mener fagansvarlig om realkompetansesstudentene: ” Studentane er meir motiverte og har ofte ein bakgrunn frå yrkeslivet som gjer at ein får i gang interessante pedagogiske, fagdidaktiske og faglege diskusjonar.”

Ved **barnevernspedagog** utdanningen ved Høgskolen i Oslo vurderes studenter med realkompetanse som en gruppe studenter som bidrar spesielt til dialog i undervisningen fordi de bringer inn mye erfaring. De er flinke til å følge opp innleveringen av skriftlige arbeider, men har litt dårligere gjennomsnittskarakter enn de øvrige studentene.

Imidlertid er det ikke bare realkompetansesstudenter som har yrkespraksis de kan koble til teorier i utdanningen. Dette er tilfelle også for ordinære studenter med studiekompetanse i tre typer utdanninger ved høgskolene:

- Heltids grunnutdanninger der yrkeserfaring eller fagbrev kreves av alle (husøkonom, kostøkonom, kjøkken- og restaurantledelse)
- Deltids grunnutdanninger der studentene er yrkesaktive, vanligvis innen den sektor de utdanner seg til (helse- og sosialfag, pedagogiske fag)
- Heltids eller deltids videreutdanninger, som forutsetter relevant yrkespraksis, men ikke nødvendigvis bestemte grunnutdanninger.

I toårige heltids grunnutdanninger til **husøkonom** og **kostøkonom** ved Høgskolen i Akershus blir realkompetansesstudenter og ordinære studenter blandet i prosjektarbeid og gruppearbeid, slik at de kan dra veksler på hverandres kompetanse og erfaringer, og lære av hverandre. Imidlertid må søkere tatt opp på grunnlag av generell studiekompetanse også ha fagbrev eller 2 år med relevant yrkespraksis, det siste særlig for husøkonom. Fagmiljøene har lang erfaring med blandet bakgrunn hos studentene. Begge utdanninger ble grunnlagt på 1950 tallet, og det var ingen krav om generell studiekompetanse før reformen i 1994. I løpet av periodene med forskjellige opptakskrav har fagpersonalet observert og erfart at solid realkompetanse er en positiv faktor for motivasjon og å relatere teori til egne yrkeserfaringer, i likhet med at generell studiekompetanse har sine fordeler.

Med krav til yrkesutdanning eller yrkeserfaring er alderen på studentene fra 20 år til vel 50 år.

For toårig heltids utdanning i **kjøkken- og restaurantledelse** ved Høgskolen i Stavanger fremhever fagansvarlig at alle studenter har lang bransjeerfaring. De trekker frem eksempler fra bransjen og ser helheten veldig bra ut fra deres praktiske erfaring. En kan ikke merke forskjell på studenter som innehar realkompetanse eller studiekompetanse, fordi alle har praksis før de setter seg på skolebenken. Også faglærer i økonomi sier at alle studentene er bransjefolk. De er interessert i å få undervisningen bransjerettet. Søkere med studiekompetanse må også ha fagbrev kokk/servitør og 2 års relevant praksis etter endt fagbrev. De samme opptakskrav til fagbrev og relevant praksis gjaldt for søkere med realkompetansebakgrunn i 1999 og 2000. Opptakskomiteen har lagt vekt på at søkerne var 25 år eller eldre og hadde minst 5 års bransjeerfaring.

I forsøksordningene i 1999 og 2000 var det i alt 19 **videreutdanninger**, der vi kunne vente at realkompetansestudenter ikke hadde noe fortrinn gjennom å kunne koble teori til yrkeserfaring. Vi vil gi to eksempler på hvordan faglærere i slike videreutdanninger vurderer realkompetansestudenter.

Fagansvarlig for videreutdanning i **logistikk** (10 vekttall i to moduler) ved Høgskolen i Tromsø skriver: ”I utgangspunktet står høgskolen overfor tre målgrupper med forskjellig utgangspunkt:

1. Rene realkompetansekandidater med lang arbeidserfaring
2. Kandidater med studiekompetanse uten arbeidserfaring
3. Kandidater med studiekompetanse med arbeidserfaring.

Realkompetansekandidatene synes å ha en praktisk tilnærming til de casebaserte prosjektoppgavene som skulle løses, for å implementere teorigrunnlaget. Forankringen av teorigrunnlaget er ikke alltid like god hos realkompetansekandidatene. Caseoppgavene skulle løses i grupper. Sammensetning av grupper med en kombinasjon av realkompetansekandidater og kandidater med studiekompetanse kompenserte delvis for dette forholdet.

Kandidater med studiekompetanse uten yrkeserfaring synes å løse de problembaserte caseoppgavene på ulik måte. ... Eksamen i Alta ble tilrettelagt ved en problembasert caseoppgave som tok utgangspunkt i høgskolebiblioteket. Ingen av kandidatene hadde i utgangspunktet sett på biblioteket som et høyteknologisk varelager med tilhørende elektronisk lagerstyringssystem. Oppgaven utfordret derfor alle på lik linje. Besvarelsene viste ulik grad av modenhet, men samtlige besto på første forsøk. Det syntes å være liten forskjell på besvarelsene fra kandidater med og uten arbeidslivserfaring.

Det synes imidlertid klart at kandidater som både har studiekompetanse og yrkeserfaring kobler teorigrunnlag mot praksis best av samtlige grupper (hvilket ga seg utslag i bedre karakterer.)”

For toårige deltids videreutdanninger **Informasjonsrådgiver** (20 vekttall) og **Omstilling og forhandlinger** (20 vekttall) ved Høgskolen i Lillehammer: ”Erfaringene med realkompetansestudentene er vel i hovedsak god, men på deltids studier vil jo de fleste studentene ha yrkeserfaring. Forskjellen på realkompetansestudenter og studenter tatt opp på ordinært grunnlag er ikke så veldig tydelig. Det er vanskelig å si noe særskilt om dette spørsmålet.” Søkeres realkompetanse ble ikke vurdert til disse videreutdanningene, alle søkere over 30 år ble tatt opp – i likhet med videreutdanninger ved Universitetet i Tromsø. Studiet Omstilling og forhandlinger består av syv forskjellige moduler. Noen av studentene tar flere moduler etter hverandre, men de aller fleste har tatt bare en eller to moduler i løpet av perioden 2000-2002. Høgskolen tilbyr enkeltmoduler på 2 eller 4 vekttall, som student eller arbeidsgiver betaler. Tre av modulene er spesifikt rettet mot kommunal sektor.

#### 4.4 Studenter etterspurt av høgskole og lokale arbeidsgivere

I en tid da det til en rekke høyere utdanninger blir færre søkere med studiekompetanse, vil realkompetansestudentene være verdifulle både for høgskolenes vekttallproduksjon og for arbeidsmarkedet. For små kommuner langt fra regionsentre har det vært vanskelig å rekruttere og beholde høgskoleutdannede som sykepleiere og lærere. En løsning er at lokalt bosatte, oftest voksne kvinner, tar slik utdanning på deltid ved høgskolene eller desentralisert ved studiesentre. Studiekompetanse har vært et krav også for disse studiene, men det har vært søknader basert på realkompetanse - før dette ble mulig ved forsøksordningene (Brandt 2001:17-19). Med adgang for søkere med realkompetanse er det blitt økte muligheter til å få høgskoleutdannede i helsesektoren og skolesektoren med lokal forankring.

”Studietilbudet om **vernepleier** deltid ble utviklet i samarbeid med kommuner i Hedmark og Oppland. Disse kommunene forpliktet seg til å stille med veileder til studentene og legge til rette for at studentene fikk tilgang på Internett. ... For kommunene er det godt å vite at flertallet av de som utdannes etter denne deltidsmodellen er etablert i kommunen og at utdanningen derfor bidrar til å styrke den lokale fagkompetansen. Studiemodellen har fungert svært bra, og høgskolen bør etter min mening ta opp flere deltidskull, for å møte behovene i kommunene for vernepleierkompetanse, og samtidig sikre rekruttering til vernepleierutdanningen.” (Halsa 2001)

For heltids utdanninger til **husøkonom** og **kostøkonom** ved Høgskolen i Akershus: ”Studenter med realkompetanse representerer en viktig ressurs. Derfor er det viktig at vi følger slike studentgrupper opp over et lengre tidsperspektiv, i løpet av utdanningen og i arbeidslivet etterpå. Da vil vi kunne legge opp profesjonsutdanninger som møter behovene til begge studenttyper (realkompetanse og generell studiekompetanse) og som møter kravene på arbeidsmarkedet de går ut i.”

## 4.5 Studentenes økonomi – full jobb ved siden av utdanning?

Realkompetansestudentene har vært yrkesaktive i flere år. De er ofte ”etablert” med utgifter til boliglån, barn osv. Som alternativ til å søke Lånekassen eller spare opp penger til heltids utdanning, kan de satse på å jobbe ved siden av deltids utdanning. Dette er for så vidt samme situasjon som når voksne (over 25 år) med studiekompetanse begynner å studere eller fortsetter avbrutte studier. Imidlertid har realkompetansestudentene allment et handikapp i svakere faglig grunnlag. De må kompensere for dette gjennom motivasjon, innsats og bruk av tid. Hvis de jobber full tid ved siden av deltids utdanning, eller jobber noe ved siden av heltids utdanning, kan det føre til dårlige resultater og svak studieprogresjon. Samtidig kan realkompetansestudentene føle seg presset til å jobbe så mye på grunn av familieøkonomi eller relativt lav lønn.

For deltids fireårig utdanning til **vernepleier** ved Høgskolen i Lillehammer (Halsa 2001): ”Vernepleier deltidsstudiene er lagt opp slik at studentene har mulighet til å arbeide ved siden av studiene. Vi har anbefalt studentene ikke å arbeide full tid. Det er likevel mange som arbeider mye, 29 % arbeider full tid, til sammen 72 % av kullet jobber i 60 % stilling eller mer. Alle studentene har avtaler med arbeidsgiver som gir rett til permisjon når de har samlinger. Vi har ikke data på hvilke avtaler studentene har med arbeidsgiver når det gjelder betalt eller ikke betalt permisjon ved samlinger. Vi vet at noen får dekket noe av arbeidsgiver og at andre ikke får økonomisk støtte.”

For toårig heltids utdanning i **Kjøkken- og restaurantledelse** ved Høgskolen i Stavanger: ”Faglig leder for studiet uttaler at studentene jobber for mye ved siden av studiene. De tar studiet for lett og Leser lite. De prioriterer feil.” Det skiller ikke her mellom realkompetansestudenter og ordinære studenter, alle må ha bransjeerfaring.

Også hvis studentene ikke jobber under utdanningen kan økonomiske forhold skape problemer, slik det beskrives for toårig heltids utdanning i **Akvakultur** ved Høgskolen i Finnmark:

”Et annet forhold vi opplever med realkompetansestudenter er at disse ofte stiller større økonomiske krav til høgskolen mht. til dekning av utgifter i forbindelse med ekskursjoner, praksis og studiet generelt. Ofte har de hatt bedre økonomi i lang tid og/eller de er i en livssituasjon som krever bedre økonomi. Dette er i alle fall et faktum som Høgskolen må ta høyde for i budsjettene.”

## 4.6 For svake forkunnskaper?

Studenter som tas opp på grunnlag av realkompetanse skal gjennomføre samme utdanning som ordinære studenter. Et kjernesporsmål er om mange realkompetansestudenter har for svake forkunnskaper i teoretiske fag til å kunne gjennomføre utdanning på universitets- og høgskolenivå. Føler studentene seg ”lurt” hvis de ikke klarer det? Lærestedene har ansvar å

orientere om hva de ulike utdanninger krever. Fagmiljøet ved det enkelte lærested har ansvar for å fastlegge krav til opptak ved en utdanning. I forsøksordningene i 1999 og 2000 stilte noen høgskoler krav om kunnskaper i norsk og engelsk for opptak til helse- og sosialutdanninger og pedagogiske utdanninger. Kunnskaper i norsk, engelsk og matematikk ble krevd til flere økonomisk-administrative utdanninger. Til dels kunne søkere som ikke hadde eksamenspapirer, delta i en tilrettelagt prøve i faget ved høgskolen. I noen høgskoleutdanninger ble bare halvparten av søkere med realkompetanse vurdert som kvalifiserte for opptak, slik at de kunne delta i konkurransen om studieplasser. I andre utdanninger var det lettere å komme inn. Det vil si vi må regne med at det er forskjeller mellom utdanningene i hvilken grad teoretisk svake realkompetansesstudenter har blitt opptatt. Et annet forhold er at også blant ordinære studenter med studiekompetanse vil det være noen – eller mange - som har for svake forkunnskaper. Det viser statistikken for gjennomføring og fullføring av utdanninger i kapittel 2.

”På eget initiativ evaluerer vi realkompetansesstudentene hvert år. Så langt er erfaringene delte, i bokstavelig forstand. Noen klarer seg svært bra og går ut med toppkarakterer, mens andre faller gjennom og enten slutter av egen vilje eller stryker til eksamen. For oss som fagansatte spiller det liten rolle om noen prøver seg i vårt system uten å lykkes. Men vi er bekymret på studentenes vegne, som risikerer å kaste bort tid og penger på noe de ikke har forutsetning for. Av denne grunn legger vi stor vekt på en skikkelig vurdering av søkere, der fagansatte deltar aktivt. Men jevnlig må vi konstatere at vi slipper inn studenter som dessverre ikke har forutsetninger for studiet. Vi sier sikkert også nei til noen som hadde klart seg bra. Så dette er vanskelig.” Imidlertid var det en høyere prosentandel av realkompetansesstudenter enn av ordinære studenter som fullførte denne utdanningen. Vi ønsker ikke å ”henge ut” noe fagmiljø. Men når oppfatninger ikke stemmer med hva tallene viser, er det klart at begge deler bør inngå i en evaluering. Hvis faglærere vet hvem som er tatt opp på grunnlag av realkompetanse, kan det fokuseres for mye på de faglig svake blant dem og ikke på de (ofte mange flere) faglig svake blant ordinære studenter.

For toårig heltids utdanning i **Kjøkken- og restaurantledelse** ved Høgskolen i Stavanger er det krav til kunnskaper i norsk, engelsk og matematikk ved opptak for ordinære studenter og realkompetansesstudenter, i tillegg til fagbrev/yrkeserfaring. Allikevel synes en faglærer i økonomi at det var stor spredning rent faglig blant studentene, noen er teoretisk svake. Disse studentene skiller seg ikke ut mht opptaksbakgrunn, dvs det er svake studenter i begge grupper. Samlet for alle fag er gjennomsnittskaracteren etter 1,5 år lik for begge grupper. Forskjellen er at ikke alle studentene med realkompetanse har oppnådd 30 vekttall. Det sies at studentene fikk ”privatundervisning”, fordi det var færre enn 15 studenter i hvert kull (start i 1999 og i 2000) og de jobbet godt sammen i gruppen.

En diskusjon av problemene med svake forkunnskaper kommer fra Høgskolen i Finnmark, det gjelder toårig heltids utdanning i **akvakultur**:

”Vår erfaring er at realkompetansestudenter ofte mangler grunnleggende kunnskaper og ferdigheter i matematikk og kjemi. Videre har flere av dem vanskeligheter med å uttrykke seg skriftlig på norsk, dvs. skrive rapporter.

Siden vi imidlertid ofte også rekrutterer formalkompetente studenter fra de faglig svakere lag, er skilnaden i kunnskapsnivået mellom realkompetanse- og formalkompetansestudenter ofte ikke så stor.

Om realkompetansestudenter likevel klarer seg gjennom studiene med brukbar progresjon avhenger i stor grad av motivasjonen. De må ha nok motivasjon til å yte ekstra innsats for å kompensere for svake inngangsforutsetninger og for å tilvenne seg studiesituasjonen med tilegning av ny, ofte teoretisk, kunnskap.

Vår erfaring med motivasjonen hos realkompetansestudentene er delte: Studentene som kommer ”av egen fri vilje” er som regel høyt motiverte og klarer seg derfor bra. De er ofte aktive i undervisningen og bidrar positivt ved å stille spørsmål som belyser stoffet fra praktiske og samfunnsmessige synsvinkler. På den andre siden gir de uttrykk for opplevelsen av å få se sammenhenger i sine kunnskaper gjennom undervisningen. Studentene som ble sendt oss fra arbeidsmarkedsetaten kan imidlertid slite med dårlig motivasjon. ...

Men selv blant de aktive og motiverte realkompetansestudentene er det høye strykpersent, på opptil 50% i flere av fagene. Alle studenter strøk i minst ett fag. Strykpersentene tilskriver vi til en stor del dårlige faglige inngangsforutsetninger. Disse gjør det også vanskelig å få tilstrekkelig faglig forståelse i til dels vanskelige emner som bygger på grunnkunnskaper bl.a. i matematikk og kjemi. Å kompensere for dårlige grunnkunnskaper krever en betydelig ekstrainsats fra realkompetansestudentene. Denne innsatsen har de vanskelig for å yte uten tilrettelegging fra Høgskolens side, særlig fordi de gjerne har vært borte fra skolebenken i årevis og derfor mangler studieteknikk.

Videre krever det å få såpass mange av studentene gjennom eksamen til tross for de dårlige forutsetningene ofte betydelig ekstrainsats av faglærerne underveis i og før/etter undervisningen. ”

#### **4.7 Fare for senket nivå over tid?**

Ett fagmiljø trakk frem – ut fra egen erfaring – faren for at en over tid senker det teoretiske nivået i utdanningen som en tilpasning til realkompetansestudenter, der det er mange av dem. Vi fikk høre i samtaler med ansatte ved andre høgskoler at dette diskuteres uformelt i fagmiljøer også der. Men for de fleste fagmiljøer er det nytt med realkompetansestudenter, det er få slike studenter og de er til dels selektert blant søkere med realkompetanse.

For toårig heltids utdanning i **Akvakultur** ved Høgskolen i Finnmark:

”Innflytelsen av de faglige forutsetninger av realkompetansesstudenter på undervisningsform og pensum avhenger av deres andel i klassen. Ved våre Akvakulturstudier Høgskole utgjør de en stor andel, anslagsvis 30 – 70 % av hvert kull. Da vil deres faglige forutsetninger ha stor innflytelse på undervisningsform og pensum. Dette vil på sikt føre til, og har allerede ført til, en senking av det teoretiske nivået i enkelte fag og vridning av pensum, fra mer teoretiske til mer praktiske krav.

Ut fra målsetningen om å utdanne mellomledere i akvakulturbedrifter som trenger god praktisk innsikt må dette ikke være noen ulempe. Problemet er imidlertid at denne forandringen skjer ukontrollert og ofte utilsiktet, slik at man ikke vet hvordan utdannelsen vil se ut om noen år. Vi mener videre at vridningen ikke må gå så langt at det ikke blir noen forskjell mer mellom et høgskolestudium og en fagbrevutdanning, fordi oppdrettsnæringen trenger arbeidskraft fra begge typer utdanning.

#### **Forslag til tiltak:**

Som redegjort ovenfor opplever vi at realkompetansesstudenter ofte mangler nødvendige kunnskap i matematikk, kjemi og norsk skriftlig, og i studieteknikk. Dårlige forkunnskaper gjør det ofte vanskelig å oppnå tilstrekkelig faglig forståelse under studiet. For å bøte på dette bør det legges særskilt til rette for disse studentene ved at det **innrettes et obligatorisk forsemester med fagene matematikk, kjemi, norsk skriftlig (rapportskrivning) og studieteknikk**. I det minste bør det innrettes intensive obligatoriske forkurs i de nevnte emner. Dette anser vi som mye bedre for alle parter (oppdrettsnæringen, studentene, høgskolen, academia, faglærerne) enn den ukontrollerte gradvise utglidningen av studiet i retning av realkompetansesstudentenes behov som vi opplever nå. ”



## Referanser

Brandt, Ellen (2001): *Evaluering av Studiesenteret Finnsnes*. NIFU skriftserie nr. 5/2001.

Grepperud, Gunnar og Frank Holen (2000): *Når erfaring teller – fra realkompetanse til formalkompetanse. En foreløpig oppsummering av erfaringer med åpent opptak til videreutdanningsstudier ved Universitetet i Tromsø*. SEVU, Universitetet i Tromsø.

Halsa, Astrid (2001): *"Hjemmesiden er vårt klasserom."* *Evaluering av Deltidsstudiet i Vernepleie (DEVU) etter en tredjedel av studieløpet*. Høgskolen i Lillehammer.



## Vedlegg

**Tabell V 2.1** Gjennomføring av grunnutdanninger i ulike fagområder ved høgskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Antall som begynte høsten 2000 og antall som er i andre år høsten 2001.\*

Grunnutdanninger	Antall realkompetanse studenter begynt	Antall realkompetanse studenter i andre år	Antall ordinære studenter begynt	Antall ordinære studenter i andre år
Helse- og sosialfag	233	189	616	514
Pedagogiske fag	265	213	1156	931
Økonomisk-administrative fag	79	58	471	356
Naturvitenskapelige og tekniske fag	12	6	22	14
Grunnutdanninger i alt	589	466	2265	1815

\* Inkludert antall i tredje år høsten 2001 i noen få utdanninger som begynte høsten 1999.

**Tabell V 2.2** Fullføring av videreutdanning i ulike fagområder ved høgskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Antall som begynte høsten 2000 og antall som fullførte i 2001.

Utdanninger	Antall realkompetanse studenter begynt	Antall realkompetanse studenter fullført	Antall ordinære studenter begynt	Antall ordinære studenter fullført
Helse- og sosialfag videreutdanninger	38	20/11	96	79/64
Økonomisk-administrative fag videreutdanninger	72	59	347	197
Naturvitenskapelige og tekniske fag videreutdanninger	21	15	35	32
Videreutdanninger	131	94	478	308
Grunnfag og årsheter	16	10	344	180
Ettårige og kortere utdanninger i alt	147	104	822	488

Helse- og sosialfag videreutdanning: antall fullført/antall fullført og tatt (valgfri) eksamen

**Tabell V 2.3** Gjennomføring av grunnutdanninger i helse- og sosialfag ved høgskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Antall som begynte høsten 2000 og antall som er i andre år høsten 2001.

Høgskole	Utdanning	Antall realkompetanse studenter begynt	Antall realkompetanse studenter i andre år	Antall ordinære studenter begynt	Antall ordinære studenter i andre år
Akershus	Sykepleier deltid	17	17	34	25
Bodø	Sykepleier IKT basert	27	18	93	84
Nesna	Sykepleier deltid desentr.	4	4	31	24
Østfold	Sykepleier deltid	11	10	38	31
I alt	Sykepleier deltid	59	49	196	164
Akershus	Vernepleier heltid	4	3	60	48
Harstad	Vernepleier heltid	35	22	31	24
Akershus	Vernepleier deltid	9	7	32	28
Akershus	Vernepleier deltid desentr.	12	12	30	26
Harstad	Vernepleier deltid	45	38	79	72
Harstad	Vernepleier deltid desentr.	-	-	-	-
Lillehammer	Vernepleier deltid *	14	14	29	28
Østfold	Vernepleier deltid	30	21	48	20
I alt	Vernepleier heltid	39	25	91	72
I alt	Vernepleier deltid	110	92	218	174
I alt	Vernepleier	149	117	309	246
Harstad	Barneverns-pedagog heltid	6	6	37	36
Oslo	Barneverns-pedagog deltid	13	12	43	41
I alt	Barneverns-pedagog	19	18	80	77
Oslo	Sosionom deltid	6	5	31	27
I alt	Helse- og sosialfag heltid	45	31	128	108
I alt	Helse- og sosialfag deltid	188	158	488	406
I alt	Helse- og sosialfag	233	189	616	514

**Tabell V 2.4** Fullføring av videreutdanning i helse- og sosialfag ved høgskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Antall som begynte høsten 2000 og antall som fullførte i 2001.

Høgskole	Videreutdanning	Antall realkompetanse studenter begynt	Antall realkompetanse studenter i andre år	Antall ordinære studenter begynt	Antall ordinære studenter i andre år
Bergen	Jus for helse- og sosialsektoren (5 vt)	1	1/1	19	18/17
Bergen	Aldring og psykiske lidelser hos psykisk utviklingshemmede (5 vt)	32	19/10	47	44/30
Bergen	Helse, miljø og sikkerhet med fokus på det psykososiale arbeidsmiljø (5 vt)	3	0	12	9
Østfold	Rus 1	2	0	18	8
Østfold	Kommunikasjon og samarbeid på like vilkår mellom funksjonshemmede og hjelpere	-	-	-	-
I alt	Videreutdanninger i helse- og sosialfag	38	20/11	96	79/64

Antall fullført/antall fullført og tatt (valgfri) eksamen

**Tabell V 2.5** Gjennomføring av grunnutdanninger i pedagogiske fag ved høgskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Antall som begynte høsten 2000 og antall som er i andre år høsten 2001.

Høgskole	Utdanning	Antall realkompetanse studenter begynt	Antall realkompetanse studenter i andre år	Antall ordinære studenter begynt	Antall ordinære studenter i andre år
Bodø	Allmennlærer heltid (4 år)	0	0	79	64
Finnmark	Allmennlærer heltid	5	5	30	27
Nesna	Allmennlærer heltid desentralisert*	4	3	41	27
Volda	Allmennlærer heltid	7	7	87	80
Volda	Allmennlærer heltid desentralisert	-	-	-	-
Bodø	Allmennlærer deltid (5 år)	1	1	68	61
Finnmark	Allmennlærer deltid desentralisert	11	10	31	30
Nesna	Allmennlærer deltid	1	1	42	34
Sogn og Fjordane	Allmennlærer deltid desentralisert	9	7	91	60
Volda	Allmennlærer deltid	15	15	31	31
Volda	Allmennlærer deltid desentralisert	15	14	63	57
I alt	Allmennlærer heltid	16	15	237	198
I alt	Allmennlærer deltid	52	48	326	273
I alt	Allmennlærer	68	63	563	471
Bodø	Førskolelærer heltid (3 år)	7	6	28	25

Høgskole	Utdanning	Antall realkompetanse studenter begynt	Antall realkompetanse studenter i andre år	Antall ordinære studenter begynt	Antall ordinære studenter i andre år
Finnmark	Førskolelærer heltid	17	12	15	10
Oslo	Førskolelærer heltid	9	9	172	133
Volda	Førskolelærer heltid	6	6	32	30
Østfold	Førskolelærer heltid	12	8	94	62
Bodø	Førskolelærer deltid (4 år)	9	7	22	19
Finnmark	Førskolelærer deltid desentralisert	18	12	11	8
Nesna	Førskolelærer deltid	10	4	9	6
Oslo	Førskolelærer deltid	13	12	32	26
Sogn og Fjordane	Førskolelærer deltid	-	-	-	-
Sogn og Fjordane	Førskolelærer deltid desentralisert	22	19	39	28
Telemark	Førskolelærer deltid	26	19	18	13
Tromsø	Førskolelærer deltid	10	8	21	17
Vestfold	Førskolelærer deltid *	6	4	20	19
Vestfold	Førskolelærer deltid	14	13	29	23
Volda	Førskolelærer deltid *	13	8	29	24
Volda	Førskolelærer deltid	-	-	-	-
Østfold	Førskolelærer deltid	-	-	-	-
I alt	Førskolelærer heltid	51	41	341	260

Høgskole	Utdanning	Antall realkompetanse studenter begynt	Antall realkompetanse studenter i andre år	Antall ordinære studenter begynt	Antall ordinære studenter i andre år
I alt	Førskolelærer deltid	141	106	230	183
I alt	Førskolelærer	192	147	571	443
Nesna	Faglærer i praktisk-estetiske fag	5	3	21	16
Volda	Kateket ( 4 år)	0	0	1	1
Volda	Kirkeverge (4 år)	-	-	-	-
I alt	Pedagogiske fag heltid	72	59	600	475
I alt	Pedagogiske fag deltid	193	154	556	456
I alt	Pedagogiske fag	265	213	1156	931

\* Opptak høsten 1999, i tredje år høsten 2001.

**Tabell V 2.6** Fullføring av videreutdanninger i pedagogiske fag ved høgskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Antall som begynte høsten 2000 og antall som fullførte i 2001.

Høgskole	Videreutdanning	Antall realkompetanse studenter begynt	Antall realkompetanse studenter fullført	Antall ordinære studenter begynt	Antall ordinære studenter fullført
Bergen	Bedriftspedagogikk (5 vt)	?	?	17*	14*
I alt	Videreutdanninger i pedagogiske fag	-	-	-	-

\*Omfatter både ordinære og realkompetanse studenter, høgskolen har ikke oversikt.

Av de 3 som ikke fullførte, var 2 ordinære studenter med studiekompetanse.



**Tabell V 2.7** Gjennomføring av grunnutdanninger i økonomisk-administrative fag ved høyskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Antall som begynte høsten 2000 og antall som er i andre år høsten 2001.

Høgskole	Utdanning	Antall realkompetanse studenter begynt	Antall realkompetanse studenter i andre år	Antall ordinære studenter begynt	Antall ordinære studenter i andre år
Bodø	Økonomi og administrasjon (2 år)	14	7	202	138
Bodø	Økonomi og administrasjon med regnskap (2 år)	3	2	54	51
Finnmark	Økonomi og administrasjon (2 år)	5	5	31	24
Finnmark	Økonomi og administrasjon deltid (3 år) desentralisert	4	1	43	39
Harstad	Økonomi og administrasjon (2 år)	5	5	69	41
Harstad	Varehandel og distribusjon (2 år)	1	1	11	7
Bodø	Organisasjon og administrasjon (2 år)	0	0	26	21
Finnmark	Offentlig styring og økonomi (2 år)	0	0	2	1
Bodø	Kommunal-kandidat (3 år)	6	4	13	11
Akershus	Husøkonom (2 år)	10	8	10	8
Akershus	Kostøkonom (2 år)	15	11	15	11
Stavanger	Kjøkken- og restaurant-ledelse (2 år)*	7	5	0	0
Stavanger	Kjøkken- og restaurant-ledelse (2 år)	9	9	4	4
I alt	Økonomisk-administrative fag	79	58	480	356

\* Opptak høsten 1999

**Tabell V 2.8** Fullføring av videreutdanninger i økonomisk-administrative fag ved høgskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Antall som begynte høsten 2000 og antall som fullførte i 2001.

Høgskole	Videreutdanning	Antall realkompetanse studenter begynt	Antall realkompetanse studenter fullført	Antall ordinære studenter begynt	Antall ordinære studenter fullført
Finnmark	Økonomisk-administrativ ledelse bedrifter (1 år)	0	0	10	2
Finnmark	Økonomisk-administrativ ledelse offentlig (1 år)	0	0	11	6
Finnmark	Markedsføring og internasjonalisering (1 år) påbygging	0	0	8	1
Finnmark	Samfunnsøkonomi (1 år)	0	0	0	0
Finnmark	Bedriftsøkonomi (1 år)	2	0	10	0
Lillehammer	Informasjonsrådgiver (20 vt) deltid	3	2	47	26
Lillehammer	Kompetanseutvikling, Endringsarbeid i kommunesektoren (4 vt + 2 vt) *	9	8	32	23
Lillehammer	Kommunal arbeidsrett (2 vt) *	14	13	10	6
Lillehammer	Organisasjonpsykologi, Personalledelse (2 vt + 2 vt) *	9	8	23	19
Lillehammer	Kommunal forvaltning og virksomhet (4 vt) *	11	9	18	12
Lillehammer	Forhandlings-systemet (4 vt) *	14	13	15	14
Tromsø	Økonomi (10 vt)	0	0	32	17
Tromsø	Logistikk (10 vt)	6	4	2	2
Tromsø	ADB (10 vt)	0	0	43	34
Tromsø	Prosjektstyring (5 vt)	4	2	19	17
Ålesund	Administrasjon og ledelse (1 år)	0	0	67	18
I alt	Videreutdanninger i økonomisk-administrative fag	72	59	347	197

\* Modul i studiet Omstilling og forhandlinger (20 vt) deltid

**Tabell V 2.9** Gjennomføring av grunnutdanninger i naturvitenskapelige og tekniske fag ved høgskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Antall som begynte høsten 2000 og antall som fullførte i 2001.

Høgskole	Utdanning	Antall realkompetanse studenter begynt	Antall realkompetanse studenter i andre år	Antall ordinære studenter begynt	Antall ordinære studenter i andre år
Finnmark	Akvakultur (2 år)	9	4	4	0
Ålesund	Akvatisk biologi (3 år)	2	2	10	10
Ålesund	Næringsmiddel-teknologi for fiskere (3 år)	1	0	8	4
I alt	Naturvitenskapelige og tekniske fag	12	6	22	14

**Tabell V 2.10** Fullføring av videreutdanninger i naturvitenskapelige og tekniske fag ved høgskoler for realkompetansestudenter og ordinære studenter. Antall som begynte høsten 2000 og antall som fullførte i 2001.

Høgskole	Videreutdanning	Antall realkompetanse studenter begynt	Antall realkompetanse studenter fullført	Antall ordinære studenter begynt	Antall ordinære studenter fullført
Bodø	Videreføring av ettårig studium i fiskeri og akvakultur (1 år)	10	5	2	1
Tromsø	Web-design (5 vt)	1	1	23	21
Ålesund	Arbeidslivskunnskap med vekt på næringsutvikling (10 vt) deltid	10	9	10	10
I alt	Videreutdanninger i naturvitenskapelige og tekniske fag	21	15	35	32

**Tabell V 2.11** Fullføring av grunnfag og årsenheter ved høgskoler for realkompetanse studenter og ordinære studenter. Antall som begynte høsten 2000 og antall som fullførte i 2001.

Høgskole	Utdanning	Antall realkompetanse studenter begynt	Antall realkompetanse studenter fullført	Antall ordinære studenter begynt	Antall ordinære studenter fullført
Harstad	Engelsk grunnfag	0	0	24	11
Volda	Engelsk grunnfag	0	0	39	18
Volda	Tysk grunnfag	1	0	24	16
Volda	Norsk grunnfag	1	1	21	11
Bodø	Russisk semesteremne	1	1	8	4
Volda	Historie grunnfag	0	0	43	27
Volda	Kristendom grunnfag	0	0	19	9
Bodø	Kulturkunnskap (1 år)	1	1	21	9
Volda	Pedagogikk grunnfag	-	-	-	-
Bodø	Statsvitenskap grunnfag	6	4	48	26
Finnmark	Statsvitenskap grunnfag	2	2	7	1
Harstad	Statsvitenskap grunnfag	3	1	37	20
Volda	Samfunnsfag årsenhet	0	0	16	9
Volda	Samfunns-kunnskap (1. år kommunalfag utdanning)	1	0	7	5
Bodø	Planlegging og demokrati	-	-	-	-
Volda	Naturfag årsenhet	0	0	3	1
Finnmark	Idrett grunnfag	0	0	27	13
I alt	Grunnfag og årsenheter	16	10	344	180